

K ŠEDESÁTINÁM KARLA PALASE

Literární bohemistika na brněnské filozofické fakultě usilovala po celou dobu své existence o jasnou odbornou a učitelskou profilaci svých členů. V polovině 50. let se přísné členění literatury na starou a novou ukázalo jako mechanické a vystoupila potřeba zkoumat pomezí oblast mezi barokem a osvícenstvím. Těto oblasti se už téměř čtyři desetiletí soustavně věnuje Karel Palas, který se 24. srpna 1991 dožil 60 let.

Rodák z Budišova u Třebíče vstoupil po gymnaziálních studiích ve Velkém Meziříčí na naši filozofickou fakultu a absolvoval zde v letech 1950-1955 učitelské studium češtiny a ruštiny. Už koncem studia se stal asistentem, poté interním vědeckým aspirantem a odborným asistentem, v roce 1966 byl jmenován a ustanoven docentem dějin české literatury. To už měl za sebou kromě diplomové práce o jazykovém stylu Terézy Novákové kandidátskou disertaci *Konvergentní a divergentní tendence v české literatuře 17. a 18. století* (obhájenou v r. 1960) a habilitační práci *K problematice krajové pololidové literatury 18. století*, která vyšla tiskem v r. 1964.

Cestu ke zvládnutí nelehké problematiky si Palas upravil několika statěmi začleněnými do mezislovanského kontextu, a to o regionalismu ve sborníku Franku Wollmanovi *k sedmdesátinám* (1958; viz přesně v bibliografii, což platí i pro další vnočení), o hanáckých „lidových zpěvohrách“ z 18. století v československo-polském sborníku (1963) a dále odpověďmi na tři otázky ve sbornících materiálů ke 4. a 5. mezinárodnímu sjezdu slavistů (Moskva 1958 a Sofie 1963). V citované knize podstoupil Palas zevrubné materiálové zkoumání pololidové literatury z východních Čech a z Hané. Nově osvětlil písňovou produkci veršovců-samouků Jiřího Volného a Jana Tomáše Kužníka i tvorbu spjatou s velkým selským povstáním v roce 1775 a zařadil jevy dosud marginální do literárního vývoje. A protože řešil základní problémy regionalit a regionalismu v literatuře, bylo už tehdy jasné, že žádný seriózní badatel o této tematice se v budoucnu neobejde bez Palasovy knihy.

Logickým pokračováním v bádání učitele, majícího povinnost zkoumat literární minulost svého univerzitního města a jeho širšího okolí, je Palasova studie *K počátkům literárního obrození v Brně* (1966) a autorská spolupráce na *Dějních Brna I* (1968-1969). A když na konci 60. let bylo možno veřejně realizovat touhu katedry po prezentování nových

pohledů na baroko (jež bylo po celá dvě desetiletí tabuizováno), vystoupil Palas jednak na barokologické konferenci s podnětným referátem Pololidové básnictví barokní a kancionálová píseň (1968), jednak v cyklu Moravského muzea s průbojnou přednáškou Barokní tradice v raněobrozenské poezii (1968-1969). Staré kancionály poskytly ještě Palasovi materiál ke studii Receptce starší duchovní písně v době obrozenecké (1972).

Od své hlavní badatelské oblasti se Palas prospěšně odchýlil v několika studích o spisovatelích z jiných vývojových fází: o Teréze Novákové a jazykovém vývoji její povídkové a románové tvorby (1958) a o prameni jejího románu Jan Jílek, tj. o jeho autobiografii (1972-1973), o Arnoštu Lustigovi a textovém vývoji Můj známý Vili Feld (1965), o Jindřichu Spáčilovi a jeho historické próze (1969), o Dobrovském a Jungmannovi a vztahu jejich literárněhistorických spisů (1979), o Matěji Mikšíčkovi a jeho memoárové Bublince ze života moravského (1982), o Filipu Sigmundovi a jeho cestopisu Cesta přes moře do Asie (1984) a o Václavu Matěji Krameriovi a jeho Cestě do Arábie (1985). Palasovi šlo zde zpravidla buď o komparaci textů, nebo o jejich rekonstrukci či vývoj, někdy také o hledání analogií mezi minulostí a přítomností či dokonce o hledání odpovědí na otázky moderního člověka.

Palas si sám záměrně vybíral témata svých prací a nerad se dával manipulovat apriorní konferenční nebo sborníkovou tematikou. A když už byl do ní vmanévrován jako redaktor nebo člen redakčního kolektivu, snažil se z různorodosti vytvořit ucelený tvar. Svědčí o tom redakce (spolu s J. Levým) 2. svazku sborníku Teorie verše (1968), redakce (spolu s D. Jeřábkem a M. Kopeckým) sborníku Literárněvědné studie k šedesátinám Josefa Hrabáka (1972) a dlouholeté výkonné redaktorství literárněvědné řady (D) Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity (1977-1991). Palas také iniciativně zastával funkci tajemníka redakce Spisů FF BU a Sborníku prací FF BU (1965-1969) a byl členem redakčního kolektivu Ročenky UJEP v Brně 1976-1985 (1987).

Zvláštní kapitolu tvoří jeho pečlivá redakce několikrát vydaného katedrového skriptu s názvy O české literatuře a jazyce (1970), O české literatuře (1974, 1977) a O české a slovenské literatuře (1983). Palas sem totiž přispěl také svým promyšleným přehledem vývoje české obrozenecké literatury. Projevil se tu jako citlivý syntetik, od něhož čekáme další syntézy, především o literatuře národního obrození na Moravě a o literatuře pro děti a mládež v epoše feudalismu. Budou užitečné zejména studentům a učitelům, kteří už po léta používají při své praxi Palasových univerzitních přednášek.

Těsný vztah Palasův k vlastní katedře a fakultě vystupuje také ze sborníku Slavica na Univerzitě J. E. Purkyně v Brně (1973), kam napsal Historii slovanské literární vědy - Bohemistiky a medallóny J. Hrabáka (předtím jeho činnost připomenul v Universitas, 1972), D. Jeřábka a P. Pešty, kromě toho ztvárnil tři jubilejní podobizny svých kolegů pro Sborník prací FF BU, řada D (o Fr. Tenčíkovi 1972, D. Jeřábkovi 1982 a M. Kopeckém 1985). Také to dokazuje jeho starostlivý poměr ke katedře

české a slovenské literatury a literární vědy, která mu vděčí za dvojitě obětlavé vedení (v l. 1970-1976 a 1990-1991).

Konečně připomínky zaslouží Palas-editor a autor průvodních statí k edicím. Tři takové stali stojí hned na počátku jeho literárněvědné činnosti: doslov k Těsnohlídkově Lišce Bystroušce (1957), doslov (spolu s Vl. Válkem) ke 3. svazku Mahenových Divadelních her (1959) a doslov (s Fr. Tenčíkem) k Povídkám a jiným pracím M. J. Sychry (1961). Palas sám připravil k vydání výbor z českých próz s milostnou tematikou Mámivá noc (1969) a k dalším edicím se spojil s některým ze svých kolegů: s Fr. Tenčíkem spolupracoval na vzpomenuém výboru z tvorby Sychrovy (1961), s M. Suchomelem na edici Housle v mrakodrapu Lva Blatného (1961), s M. Greplem na edici Pláně a jiné povídky Gabriely Preissové (1962) a Pohádka máje Viléma Mrštíka (1965) a s Vl. Válkem na edici už uvedeného 3. svazku Díla Jiřího Mahena (1959), na rozsáhlém vydání Básnických překladů Hanuše Jelínka (1983) a na edici Klostermannova románu Mlhy na Blatech (1985). Citované knihy se vyznačují pečlivou prací s textem a přesnými edičními zásadami důsledně dodržovanými.

To naznačuje dominantní metodologii Karla Palase. Je pozitivistická, ale obohacená vším, čím ho ovlivňovali jeho učitelé Frank Wollman, Antonín Grund a Josef Hrabák a ovšem i další literární vědci, které uznale připomíná ve svém rukopisném Úvodu do studia. Úcta k tradici, služba vědě, učitelská svědomitost a charakterová ryzost jsou hlavní rysy osobnosti Karla Palase.

Milan Kopecký

Z PRACÍ KARLA PALASE

KNIŽNÍ PUBLIKACE

K problematice krájevé pololidové literatury 18. století. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1964, 99 stran.

Dějiny Brna I. (Autorská spolupráce v oblasti literárních dějin.)

Blok, Brno 1968 / 69, s. 205-217 (kap. VII. odd. 4. Kulturní poměry za osvícenství a národního obrození; spolu s D. Jčábkem).

STUDIE, CLÁNKY, STATI

Doslov k Lišce Bystroušce Rudolfa Těsnohlídky. Brno 1957, s. 217-222.

K jazykovému vývoji povídkové a románové tvorby Terézy Novákové. In: Studie ze slovenské jazykovědy, Brno 1958, s. 459-468.

- K otázce regionalismu v české literatuře 17. a 18. století.* In: Franku Wollmannovi k sedmdesátinám. Brno 1958, s. 413-422.
- O regionalismu v české prottreformační literatuře.* In: Sborník odpovědí na voprosy po literaturovedeníu. Moskva 1958, s. 184-186.
- Doslov k Divadelním hrám III. Jiřího Mahena. (Dílo J. Mahena, sv. 8.) Československý spisovatel, Praha 1959, s. 216-221. Spolu s VI. Válkem.*
- Doslov k výboru Povídky a jiné práce M. J. Sychry.* Praha 1961, s. 175-203. Spolu s Fr. Tenčíkem.
- Hanácké „lidové zpěvohry“ z 18. století.* In: Studia z dawnej literatury czeskiej, słowackiej i polskiej (red. K. Budzyk a J. Hrabák). PAN, Warszawa-Praha 1963, s. 366-379.
- Odpověď na otázku „Kakvi sa bili vzaimníte otnošenija među najstarija sloj barokova poezija v slavjanskite literatury i narodnata slovesnost?“* In: Slavjanska filologija II. Sofia 1963, s. 92-93.
- Odpověď na otázku „V kakvi formi sa izrazjava vzaimnata vržzka među literatura i folklor u slavjanskite narodi prez različni storičeski epochi?“* Tamtéž, s. 257-258.
- Textové proměny Lustigovy povídky Můj známý Vít Feld.* SPFFBU, D 12, 1965, s. 137-144.
- K počátkům literárního obrození v Brně.* In: Sborník Matice moravské 1966, s. 95-111.
- Za Jiřím Levým. Ročenka Klubu moderních filologů při ČSAV za rok 1966.* Praha 1966. Praha 1967, s. 18-19. Spolu s A. Náchým.
- Polodílové básničky barokní a kancionátová píseň.* In: O barokní kultuře. Brno 1968, s. 75-86.
- Barokní tradice v raně obrozené poezii.* Časopis Moravského muzea 1968-1969, Vědy společenské II, s. 193-202.
- Slovesné baroko v přítomnosti.* Věda a život 1969, s. 124-126.
- Historická próza Jindřicha Spáčilů. ČMM 1969, s. 286-293.*
- Literatura národního obrození.* In: O české literatuře a jazyce (skriptum pro účastníky Letní školy slovanských studií). UJEP, Brno 1970, s. 33-69.
- Recepte starší duchovní písně v době obrozené.* In: Literárněvědné studie. Profesoru Josefu Hrabákově k šedesátinám. Brno 1972, s. 93-100.
- Úvodem.* Tamtéž, s. 5-9. Spolu s D. Jeřábekem a M. Kopeckým.
- K šedesátinám Františka Tenčíka.* SPFFBU 1972, D 19, s. 186-187.
- K životnímu jubileu profesora Josefa Hrabáka.* Universitas 1972, č. 6, s. 82-85.
- Jan Jilek Terézy Novákové a jeho pramen.* Z kralické tvrže 1972-1973, s. 38-46.
- Historie slovanské literární vědy na filozofické fakultě. Bohemistika.* In: Slavica na Univerzitě J.E. Purkyně v Brně, Brno 1973, s. 73-81.
- Josef Hrabák.* Tamtéž, s. 176-177.
- Dušan Jeřábek.* Tamtéž, s. 188-189.
- Pavel Pešta.* Tamtéž, s. 226.
- Literatura národního obrození.* In: O české literatuře (skriptum). První vydání, UJEP, Brno 1974, s. 52-96.

- Literatura národního obrození*. In: O české literatuře (skriptum). Druhé, přepracované vydání, UJEP, Brno 1977, s. 83-127.
- Dobrovského Geschichte a Jungmannova Historie*. In: K stopadesátému výročí úmrtí Josefa Dobrovského, Brno 1979, s. 41-70.
- Paměti Matěje Mikšička*. SPFFBU, D 29, 1982, s. 57-65.
- K šedesátinám profesora Dušana Jeřábka*. SPFFBU, D 29, 1982, s. 7-10.
- Literatura národního obrození*. In: O české a slovenské literatuře (skriptum). UJEP, Brno 1983, s. 83-127.
- Filip Sigmund a jeho cestopis*. SPFFBU, D 31, 1984, s. 83-88.
- Krameriova Cesta do Arábie*. SPFFBU, D 32, 1985, s. 119-123.
- K šedesátinám profesora Milana Kopeckého*. SPFFBU, D 32, 1985, s. 7-12.
- K jubileu Milana Kopeckého*. LF 108, 1985, s. 168-170.

RECENZE

- Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila*. SPFFBU, D 5, 1958, s. 158-160.
- Zdeněk Nejedlý, Teréza Nováková*. SPFFBU, D 6, 1959, s. 106-108.
- Artur Závodský, Nad prózou Vojtěcha Martínka*. Tamtéž, s. 254-255.
- Dějiny české literatury I*. SPFFBU, D 7, 1960, s. 247-249.
- Poznámky k novým dějtinám české obrozenské literatury*. SPFFBU, D 8, 1961, s. 139-145. Spolu s D. Jeřábkem.
- Andreas Angyal, Die slawische Barockwelt*. SPFFBU, D 10, 1963, s. 159-160.
- Verše o pemikářství*. SPFFBU, D 13, 1966, s. 169-170.
- Milan Kopecký, Úvod do studia staročeských rukopisů a tisků*. SPFFBU, D 27, 1980, s. 172-173.
- Josef Vlastimil Kamarýt, Komu pět*. SPFFBU, D 33, 1986, s. 134-135.
- Milan Kopecký, České humanistické drama*. SPFFBU, D 36-37, 1989-1990, s. 117-118.

EDICE

- Rudolf Těsnohlídek, Liška Bystrouška**. Brno 1957. Spolu s M. Greplem.
- Jiří Mahcen, Divadelní hry III**. (Dílo Jiřího Mahena, sv. 8.) Československý spisovatel, Praha 1959. Spolu s V. Válkem.
- Matěj Josef Sychra, Povídky a jiné práce**. Krajské nakladatelství, Brno 1961. Spolu s Fr. Tenčíkem.
- Lev Blatný, Housle v mrakodrapu**. Krajské nakladatelství, Brno 1961. Spolu s M. Suchomrem.
- Gabriela Preissová, Pláně a jiné povídky**. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1962. Spolu s M. Greplem.

Vilém Mrštík, *Foládka máje*. Blok, Brno 1965. Spolu s M. Grepkem.

Mámičká noc. Praha 1969.

Hanuš Jelínek, *Básnické překlady*. Odeon, Praha 1983. Spolu s V. Válkem.

Karel Klostermann, *Mlhy na blatech*. Odeon, Praha 1985. Spolu s V. Válkem.

REDAKCE

Teorie verše II (sborník). UJEP, Brno 1968. Spolu s J. Levým.

O české literatuře a jazyce (skriptum pro účastníky Letní školy slovanských studií). UJEP, Brno 1970.

Literárněvědné studie (sborník). Profesoru Josefu Hrabákovi k šedesátinám. UJEP, Brno 1972. Spolu s D. Jeřábkem a M. Kopeckým.

O české literatuře (skriptum). První vydání, UJEP, Brno 1974, s. 52-96.

O české literatuře (skriptum). Druhé, přepracované vydání, UJEP, Brno 1977.

O české a slovenské literatuře (skriptum). UJEP, Brno 1983.